

3

גמלאות – פעילות ומגמות

הבטחת הכנסה

חוק הבטחת הכנסה נועד להקנות רשת ביטחון אחרונה למשפחות שאין להן הכנסות מעבודה או ממקורות אחרים או למשפחות בעלות הכנסות נמוכות (על פי התנאים בחוק). החוק נכנס לתוקף ב-1982 ושילב במסגרת אחידה את תמיכות הסעד ששילם בעבר משרד העבודה והרווחה ואת תשלומי ההטבה הסוציאלית ששילם הביטוח הלאומי לקשישים ולשאיירים. התשלומים ממומנים על ידי אוצר המדינה.

בעקבות דעיכת משבר הקורונה והמשך השיפור במצב הכלכלי ב-2022, התחדשה מגמת הירידה במספר המשפחות המקבלות גמלה להבטחת הכנסה ומספרן הגיע לכ-67 אלף משפחות בממוצע לחודש – ירידה של כ-18% לעומת 2021. מספר זה נמוך מב-2019 טרם פרוץ המגיפה, אז הוא כ-72 אלף בממוצע לחודש, והוא ממשיך את מגמת הירידה.

תנאי הזכאות לגמלה

לגמלה להבטחת הכנסה זכאים תושבי ישראל בני 20 ויותר החסרים מקור קיום או שהכנסתם נמוכה כמוגדר בחוק. והיא משולמת למשפחה (יחידים או זוגות, עם או בלי ילדים), תובעי הגמלה ובני/בנות זוגם (אם יש) נדרשים לעמוד במבחן תעסוקה, אלא אם כן החוק פוטר אותם מכך.

סכום הגמלה נקבע באחוזים מהסכום הבסיסי¹, בהתאם להרכב המשפחה ולמספר הילדים. בעבור ילד אחד או שני ילדים ויותר משולמת גמלה מוגדלת, ובעבור שלושה ילדים או יותר משולמת תוספת בעד הילד השלישי והרביעי. שיעורי הגמלה עולים מגיל 55 עד גיל הפרישה. מי שהגיע לגיל הפרישה ומי שמקבל קצבת אזרח ותיק, שאירים או תלויים לפי חוק הביטוח הלאומי - הגמלה משולמת לו לפי קבוצת הגיל (ראו פרק "אזרח ותיק ושאיירים").

שינויי חקיקה 2017–2022

- בינואר 2017 נקבעה הקלה במבחן ההכנסות לאמהות עצמאיות² (יחידניות) המקבלות גמלה להבטחת הכנסה: שיעור הקיזוז מהגמלה של הכנסות מעבודה הגבוהות מהדיסריגרד (הסכום שאינו מובא בחשבון לצורך הקיזוז) הופחת מ-60% ל-25% עד 3,567 ש"ח (נכון ל-2022) (ב-2017 היה הדיסריגרד 3,270 ש"ח). מעבר לסכום שכר זה שיעור הקיזוז נשאר 60%. אמהות עצמאיות זכאיות למענק עבודה רק אם התוספת לגמלה בעקבות שינוי זה נמוכה

1 הסכום הבסיסי הוא הסכום שלפיו מחושבות מרבית הגמלאות מינואר 2006. סכום זה מתעדכן ב-1 בינואר בכל שנה בהתאם לשינוי במדד המחירים לצרכן, המחושב בין נובמבר לנובמבר הקודם. ב-2022 הסכום הבסיסי לגמלה להבטחת הכנסה היה 9,015 שקלים.

2 גם אבות עצמאים.

ממענק העבודה. התוכנית הופעלה כהוראת שעה לשנתיים, ובינואר 2019 הוארכה לשנתיים נוספות. עקב פיזור הכנסת בדצמבר 2020 חל דין רציפות החקיקה, והוראת השעה נשארה בתוקף אף מעבר לשנתיים. במסגרת חוק ההתייעלות הכלכלית לשנים 2020–2021 הוארך שוב תוקפה של הוראת השעה עד סוף 2022. מענק העבודה משולם על ידי רשות המסים.

- מינואר 2018 פטורות ממבחן תעסוקה אמהות עצמאיות שרוב זמןן מוקדש ללימודים או ללימודים ועבודה (בהיקף של 30 שעות בשבוע לפחות, ומינואר 2019 – 36 שעות לפחות).
- ממאי 2018 משפחה עם ילד עד גיל שנתיים, לרבות הורים מאותו מין, יכולה לבחור מי מן ההורים יהיה פטור ממבחן התעסוקה (עד התיקון הפטור ניתן רק לאמהות בלבד או לאבות עצמאים).
- ממרץ 2020, במסגרת ההקלות שניתנו בשל מגפת הקורונה³, דמי האבטלה נחשבו להכנסה מעבודה או ממשלח יד, ורק לאחר ניכוי הסכום שאינו מובא בחשבון (דיסריגרד) בוצעה הפחתה לפי השיעור בחוק (לפני הוראת השעה הופחתו מהגמלה דמי האבטלה במלואם). תוקף הוראת השעה הוארך עד סוף 2021, ובמרץ 2022 הוארך שוב עד לסוף 2022.
- מינואר 2022 נשים ילידות 1964-1960 שמלאו להן 62 אך עדיין לא הגיעו לגיל הפרישה יהיו זכאיות לתוספת של 717 ש"ח בעד תקופה של 4-18 חודשים.

שינויי חקיקה נוספים בחוק הבטחת הכנסה הנוגעים למקבלי קצבאות אזרח ותיק עם תוספת השלמת הכנסה מפורטים בפרק "אזרח ותיק ושאיירים".

מקבלי הגמלה – מגמות ומאפיינים

מספר המשפחות

מיוני 2003 עד דצמבר 2008 ירד ברציפות מספר המשפחות המקבלות גמלה להבטחת הכנסה. מגמה זו החלה עם החקיקה המחמירה ביוני 2003⁴, ונמשכה עקב ההשפעה המתמשכת של הקטנת ההכנסה המרבית המזכה בגמלה והשיפור בתעסוקה במשך בשנים 2004-2007 ובמחצית הראשונה של 2008. הפעלתם של מרכזי התעסוקה במסגרת תוכנית מהל"ב באוגוסט 2005 והתוכנית אורות לתעסוקה באוגוסט 2007 האיצה את המגמה.

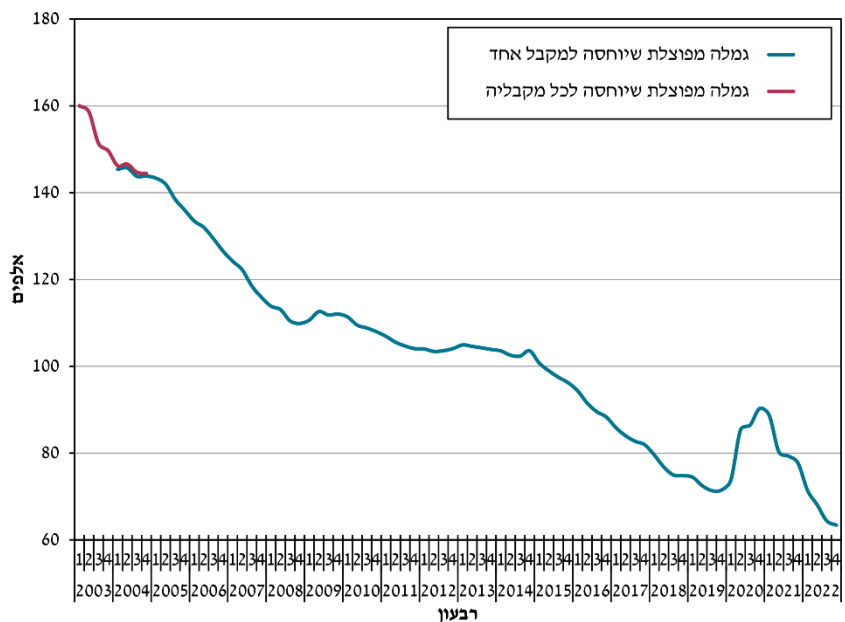
ב-2009 חל מפנה: מספר המשפחות המקבלות גמלה להבטחת הכנסה עלה במחצית הראשונה של השנה, כנראה בשל המשבר הכלכלי והעלייה באבטלה, אך עדיין לא חל שינוי במספר הממוצע לחודש לעומת השנה הקודמת. חוץ מעלייה חד-פעמית קלה (כמחצית האחוז) ב-2013, בין היתר בשל הרחבת הזכאות לגמלה גם לבעלי רכב, נמשכה הירידה וביתר שאת מ-2015 עד 2018 (לוח 1). מ-2016 הירידה הואצה, בין היתר בשל העלייה בשיעורי התעסוקה במשק ובשל הפעלת תוכניות לשילוב אוכלוסיות המתקשות להשתלב בעבודה, למשל מעגלי תעסוקה. ב-2019 התמתנה הירידה ומספר המשפחות המקבלות הבטחת הכנסה בממוצע לחודש בשנה זו (72.4 אלף) היה הנמוך ביותר מאז 1995.

3 מענק לעידוד תעסוקה (הוראת שעה - נגיף הקורונה החדש), התש"ף-2020.

4 ראו גם סקירה שנתית 2002–2003.

הבטחת הכנסה

תרשים 1: משפחות המקבלות הבטחת הכנסה לפי הרבעון, 2003-2022 (אלפים)



לוח 1: משפחות המקבלות גמלה להבטחת הכנסה (ממוצע לחודש), 2012-2022

השנה	סך הכל	
	מספרים מוחלטים	השינוי (%)
2012	103,766	-1.4
2013	104,399	0.6
2014	102,993	-1.3
2015	98,347	-4.5
2016	90,934	-7.5
2017	83,626	-8.0
2018	76,533	-8.5
2019	72,446	-5.3
2020	83,821	15.7
2021	81,599	-2.7
2022	66,853	-18.1

שנת 2020 נפתחה בהמשך מגמת הירידה במספר המשפחות המקבלות ובפברואר הגיע מספרן לכ-70.5 אלף (תרשים 1). בהמשך השנה לעומת זאת, בעקבות מגפת הקורונה, נסק מספר המשפחות והגיע בדצמבר 2020 לכ-90.7 אלף.

שנת 2021 החלה עם כ-90 אלף משפחות המקבלות הבטחת הכנסה, ועם דעיכת משבר הקורונה וההתאוששות במצב הכלכלי ירד מספרן והגיע לכ-74.2 אלף בדצמבר – ירידה של כ-18% לעומת דצמבר 2020, אך עדיין יותר ממספרן לפני המגפה. ב-2022 נמשכה מגמת הירידה: מספר המשפחות המקבלות בממוצע לחודש היה 66.9 אלף - הנמוך ביותר מ-1992 ונמוך מהממוצע לפני המשבר (ב-2019 – 72.5 אלף משפחות). שיעור הירידה בהשוואה ל-2021 - כ-18% (לוח 1).

הרכב המשפחה

מאז הקיצוץ החד בגמלה והחמרת תנאי הזכאות באמצע 2003 החלה ירידה מתמשכת במספר המשפחות המקבלות גמלה, וב-2022 הגיע מספרן לכ-42% ממספרן ב-2003 (לוח 2). גם הרכב המשפחה של המקבלים השתנה: שיעור המשפחות שבראשן אמהות עצמאיות ושיעור הזוגות עם ילדים ירדו, ומספרם של היחידים עלה. ייתכן שהשינוי בהרכב המשפחות נבע גם מהעדר הזדמנויות תעסוקה שוות לכל, למרות הצמיחה במשק. להלן כמה נתונים על השינויים שחלו עם השנים בהרכב המשפחות:

- חלקם של היחידים עלה במידה ניכרת – מ-36.5% ב-2003 ל-48.7% ב-2021. בשנת 2022 ירד שיעורם ל-45.4%.
- חלקן של המשפחות שבראשן אם עצמאית ירד בהדרגה – מ-33.2% בתחילת 2003 ל-28.4% ב-2018. ב-2019 עלה חלקן והגיע ל-29.1%, וב-2020–2021 ירד ל-27.3% – כנראה עקב הגידול במספרם של היחידים בשנתיים אלה (שנות משבר הקורונה) אך ב-2022 שוב עלה שיעורן ל-29.8% במקביל לירידת חלקם של היחידים.
- גם חלקם של זוגות עם ילדים ירד, מ-24.4% ב-2003 עד 16.1% ב-2022 (חוץ מבשנת 2021, שבה עלה ל-16.4%).
- חלקם של הזוגות ללא ילדים גדל בהדרגה מ-5.9% ב-2003 ל-9.0% בשנים 2018-2019 וירד ל-7.6% ב-2021. בשנת 2022 עלה חלקם שוב ל-8.7%.

לוח 2: משפחות המקבלות הבטחת הכנסה לפי הרכב המשפחה (מספרים ואחוזים) 2003, 2018-2022

השנה	הרכב המשפחה	סך הכל	
		מספרים	אחוזים
2003	סך הכל	160,006	100.0
	יחיד	58,331	36.5
	יחיד + ילדים	53,191	33.2
	זוג	9,468	5.9
	זוג + ילדים	39,016	24.4

הבטחת הכנסה

סך הכל		הרכב המשפחה	השנה
אחוזים	מספרים		
100.0	76,533	סך הכל	2018
44.8	34,249	יחיד	
28.4	21,749	יחיד + ילדים	
8.9	6,841	זוג	
17.9	13,693	זוג + ילדים	
100.0	72,446	סך הכל	2019
45.1	32,670	יחיד	
29.1	21,087	יחיד + ילדים	
8.9	6,424	זוג	
16.9	12,265	זוג + ילדים	
100.0	83,912	סך הכל	2020
48.7	40,894	יחיד	
27.3	22,879	יחיד + ילדים	
7.9	6,630	זוג	
16.1	13,510	זוג + ילדים	
100.0	81,529	סך הכל	2021
48.7	39,671	יחיד	
27.3	22,254	יחיד + ילדים	
7.6	6,201	זוג	
16.4	13,403	זוג + ילדים	
100.0	66,853	סך הכל	2022
45.4	30,361	יחיד	
29.8	19,927	יחיד + ילדים	
8.7	5,799	זוג	
16.1	10,765	זוג + ילדים	

נילוח הזכאות

נוסף על שינויי הדמוגרפיה בקרב מקבלי הגמלה הסתמנו משנת 2003 גם שינויים בעילות הזכאות לגמלה (לוח 3):

- חלקם של מחוסרי התעסוקה בכלל המקבלים עלה עד 2013 וירד בעקביות מ-2014 עד 2019. בשנת 2020 עלה בכ-11% והגיע ל-57% מהמקבלים – תוצאה של חלק מההשפעות של מגפת הקורונה והסגרים. ב-2021 התאושש שוק העבודה ועם הירידה בכלל המקבלים הבטחת

- הכנסה ירד גם מספרם של מחוסרי התעסוקה, אך שיעורם בקרב המקבלים עלה לכ-58%. מגמת ההתאוששות נמשכה גם ב-2022 ושיעורם ירד לכמחצית.
- שיעור המועסקים בשכר נמוך בקרב המקבלים הבטחת הכנסה, שעלה בשנים 2016–2019, ירד ב-2020 ל-17.9% בכלל המקבלים, והוסיף לרדת ל-17% ב-2021. הסיבה היא פיטוריהם או הוצאה לחל"ת של עובדים בשכר נמוך⁵ בעת משבר הקורונה בשיעורים גבוהים יותר מאשר עובדים בעלי שכר גבוה, כפי שתועד גם בתקופות של משברים כלכליים אחרים (במקביל לעליה בשיעור מחוסרי התעסוקה). ב-2022, עם ההתאוששות בשוק העבודה, עלה מחדש שיעורם לרמה של לפני הקורונה, ל-21.3% בקרב כלל המקבלים.
 - חלקן של אמהות לילדים קטנים (הפטורות ממבחן תעסוקה לפי התנאים בחוק) בכלל מקבלי הגמלה ירד עד 2012, ומאז נותר יציב למדי, חוץ מאשר בשנות המשבר 2020 ו-2021, שבהן נצפתה ירידה קלה. ב-2022 חלקן שב ועלה מעט, ל-7.5% בכלל המקבלים.
 - שיעור המקבלים גמלה בגין הכשרה מקצועית או אבחון מקצועי ירד – מ-2.5% במחצית הראשונה של 2005 ל-0.9% ב-2010. בשנים 2013–2017 היה שיעורם 0.4%-0.5%, ב-2018 עלה ל-0.9% וב-2019 ירד שוב, ל-0.5%. הירידה נמשכה והגיעה עד 0.2% בשנת 2022.
 - שיעור המקבלים גמלה בגין התמכרות לסמים או לאלכוהול או שהות בגמילה (שיקום) עלה באיטיות מ-2017 עד 2019, שבה הוא הגיע ל-3.4%. ב-2020 ו-2021 שיעורם ירד ל-2.8% ול-2.6% בהתאמה, בשל ההקלות שניתנו בהגשת תביעה בגין העדר תעסוקה. מכאן עולה שבקבוצת המקבלים בגין העדר תעסוקה יש גם זכאים לגמלה בגין גמילה או התמכרות. בשנת 2022 עם ההתאוששות עלה שיעורם של אלה ל-3% בכלל המקבלים.

לוח 3: התובעים הבטחת הכנסה ובני זוגם לפי עילת הזכאות. 2018-2022

ממוצע 2022		ממוצע 2021		ממוצע 2020		ממוצע 2019		ממוצע 2018		העילה
אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	אחוזים	מספרים	
100.0	83,417	100.0	101,133	100.0	104,052	100.0	91,136	100.0	97,068	סך הכל
49.6	41,369	58.1	58,786	57	59,292	51.2	46,641	51.4	49,874	מחוסר תעסוקה
0.2	139	0.2	198	0.1	122	0.5	419	0.9	868	בהכשרה או אבחון
21.3	17,735	17	17,155	17.9	18,638	21.1	19,199	21.6	20,977	שכר נמוך
3.0	2,468	2.6	2,585	2.8	2,865	3.4	3,111	3.3	3,187	התמכרות או גמילה
7.5	6,270	7.1	7,225	7.2	7,489	7.8	7,079	7.8	7,568	הורה לילדים קטנים
18.5	15,436	15	15,184	15	15,646	16.1	14,687	15	14,594	אחר

5 שכירים שהכנסתם נמוכה מהנקבע בחוק ועצמאים בתנאים האלה: הם מקבלים ליווי לפתיחת עסק חדש מטעם משרד הכלכלה, והכנסותיהם ושעות העבודה השבועיות הם כפי שנקבעו בידי הביטוח הלאומי.

הבטחת הכנסה

תעסוקה, בעלות על רכב והכנסות

- תעסוקה:** הירידה של מספר המשפחות המקבלות גמלה בשנים 2004–2008 לוותה באותן שנים בעלייה בחלקן של המשפחות העובדות בקבוצה זו, מ-25.5% ל-28.6%. בשנים 2009–2018 חלקן של המשפחות העובדות עלה וירד לסירוגין. שיעורן ב-2013 היה 26.8% ועלה ל-36.4% ב-2018. ב-2019–2021 חלקן ירד בין שתי השנים - מ-35.5% ל-29.8% בשל השפעות משבר הקורונה (המשמעות היא שלכ-70% מהמשפחות שקיבלו ב-2021 גמלה לא היתה הכנסה מעבודה, ולכן עלה שיעור המקבלים בגין חוסר תעסוקה). ב-2022 בעקבות השיפור במצב הכלכלי עלה מחדש שיעור המשפחות העובדות והגיע ל-36.4% (לוח 4). יצוין ששיעור המועסקים עלה בתקופה זו בכלל המשק וגם בקרב מקבלי הגמלה להבטחת הכנסה.

שיעור המשפחות ששכרן מעבודה 3,000 ש"ח ויותר במחירים שוטפים עלה והגיע ב-2022 ל-34.2% (חוץ מירידה ב-2020 בשנת משבר הקורונה). העלייה אפיינה את כלל הרכבי המשפחה (לוח 5).
- בעלות על רכב:** מאוגוסט 2012 גם בעלי רכב זכאים לגמלה להבטחת הכנסה ובתנאי ששוויו עד 42,366 ש"ח (ב-2022). כ-17% מכלל המשפחות המקבלות גמלה (10,729 משפחות) החזיקו רכב בדצמבר 2022 (לא כולל רכב לצרכים רפואיים) – 2,839 פחות מאשר בדצמבר 2021. לכ-45%, כ-4,900 משפחות, סכום הגמלה נשאר בעינו למרות החזקת הרכב. למשפחות הנותרות הופחתה הגמלה ב-271 ש"ח בממוצע. כ-2,030 משפחות נוספות החזיקו רכב לצרכים רפואיים (לעומת כ-1,950 בדצמבר 2021).

לוח 4: משפחות בעלות הכנסה מעבודה לפי הרכב המשפחה (מספרים מוחלטים ואחוזים), 2018–2022

הרכב המשפחה	מספר משפחות עובדות	השיעור בכלל המשפחות (%)
ממוצע 2018		
סך הכל	27,848	36.4
יחיד	7,542	22.0
יחיד + ילדים	11,562	53.2
זוג	1,780	26.0
זוג + ילדים	6,964	50.9
ממוצע 2019		
סך הכל	25,767	35.5
יחיד	6,764	20.7
יחיד + ילדים	11,277	53.5
זוג	1,726	26.9
זוג + ילדים	6,000	48.9

השיעור בכלל המשפחות (%)	מספר משפחות עובדות	הרכב המשפחה
ממוצע 2020		
31.1	26,113	סך הכל
17.9	7,338	יחיד
49.5	11,334	יחיד + ילדים
26.6	1,762	זוג
42.0	5,678	זוג + ילדים
ממוצע 2021		
29.8	24,325	סך הכל
17.4	6,921	יחיד
48.3	10,756	יחיד + ילדים
25.4	1,575	זוג
37.8	5,073	זוג + ילדים
ממוצע 2022		
36.4	24,357	סך הכל
21.3	6,476	יחיד
56.4	11,236	יחיד + ילדים
27.7	1,609	זוג
46.8	5,036	זוג + ילדים

- הכנסות מגמלאות:** גמלאות מובאות אף הן בחשבון במבחן ההכנסות. ב-2022 היה שיעורן של המשפחות שהיו זכאיות לגמלאות נוספות מהביטוח הלאומי (לרבות דמי אבטלה, אך לא גמלאות מחליפות שכר אחרות) 5.0% בממוצע לחודש לעומת 9.5% ב-2021. הכנסתן החודשית הממוצעת מן הגמלאות היתה 2,289 ש"ח לעומת 2,323 ש"ח ב-2021. לכ-7,200 משפחות (10.8%) היתה ב-2022 הכנסה גם מעבודה וגם מגמלאות הביטוח הלאומי, בסכום ממוצע של 4,052 ש"ח למשפחה, לעומת פי שלושה מזה ב-2021 – 22,000 משפחות (26.2%), וזאת מפני מספרם הרב של מקבלי דמי אבטלה עד חודש יוני באותה שנה. בהשוואה ל-2021 ירד מספר המשפחות שלהן הכנסה מגמלאות ומשכר, אך הכנסתן עלתה ב-927 ש"ח בממוצע. ירידה זו נובעת מהתאוששות המשק והשיפור בתעסוקה, ובעקבות כך ירידה במספר המקבלים קצבאות ביטוח לאומי, בהן דמי אבטלה.
- הכנסות מהון או מנדל"ן:** בדצמבר 2022 היה לכ-1,400 משפחות (2.2% מן המשפחות המקבלות גמלה) הון שבגינו הוקטנה גמלתם, לעומת 2.5% בדצמבר 2021. ההכנסה הממוצעת שנזקפה למשפחה כזאת היתה 112 ש"ח. לכ-610 משפחות היו הכנסה מעבודה וזקיפת הכנסה מנכסים פיננסיים – הכנסה מעבודה של 2,975 ש"ח בממוצע והכנסה מנכסים פיננסיים של 76 ש"ח בממוצע.

הבטחת הכנסה

לוח 5: ההכנסה מעבודה של המשפחות המקבלות הבטחת הכנסה לפי הרכב המשפחה ורמת השכר, 2018-2022

השכר (ש"ח)						הרכב המשפחה
+3,500	3,500-3,000	3,000-2,000	2,000-1,500	1,500-1,000	1,000-1	
ממוצע 2018						
19.3	8.7	41.2	16.9	7.8	6.1	סך הכל
1.2	3.9	42.4	25.3	15.3	11.7	יחיד
32.1	11.7	35.8	11.8	4.5	4.1	יחיד + ילדים
14.7	8.1	38.5	22.5	9.7	6.2	זוג
18.8	8.9	49.2	15.1	4.7	3.2	זוג + ילדים
ממוצע 2019						
21.2	9.6	39.9	16.3	6.9	6.1	סך הכל
1.8	5	42.9	25.2	13.6	11.5	יחיד
34.2	12.5	34.4	10.7	3.9	4.2	יחיד + ילדים
16.2	8.7	38.3	22.7	7.6	6.5	זוג
20.0	9.6	47.3	14.9	4.7	3.5	זוג + ילדים
ממוצע 2020						
18.3	8.1	32.8	15	8.4	17.4	סך הכל
2.0	4.4	34.9	21.3	14.4	23.1	יחיד
30.2	10.4	29.2	10.5	5.6	14.1	יחיד + ילדים
15.8	7.4	32.1	20.7	7.8	16.3	זוג
16.6	8.7	37.5	14	6.4	16.9	זוג + ילדים
ממוצע 2021						
21.1	9.1	32.8	14.7	8.2	14.1	סך הכל
2.4	5.2	36.5	21.0	13.9	21.0	יחיד
34.9	11.4	28.2	10.0	5.7	9.8	יחיד + ילדים
16.8	8.5	33.1	20.2	7.6	13.8	זוג
18.7	9.7	37.3	14.2	6.3	13.8	זוג + ילדים
ממוצע 2022						
24.1	10.1	37.5	15.0	5.6	7.6	סך הכל
3.2	6.7	43.2	22.6	10.2	14.1	יחיד
38.2	12.1	31.2	9.7	3.7	5.1	יחיד + ילדים
19.1	8.3	37.3	22.0	5.5	7.8	זוג
21.3	10.4	44.4	15.0	4.0	4.9	זוג + ילדים

1,424 משפחות המקבלות גמלה (2.3%) היו בעלות נכסי נדל"ן בדצמבר 2022 (לעומת 2.1% בדצמבר 2021), וההכנסה הממוצעת שנזקפה לכך היתה 411 ש"ח. רק ל-9 משפחות שהיתה להן הכנסה מעבודה נזקפה הכנסה גם מנדל"ן וגם מהון.

רמת הגמלה

מהתפלגות הרכב המשפחות לפי שיעור הגמלה בדצמבר של כל שנה, עולה כי חלקם של היחידים בני פחות מ-55 וללא ילדים (המקבלים גמלה בשיעור רגיל) בכלל מקבלי הגמלה בשנים 2019-2018 היה כ-23%. בשנת 2020, שנת המגיפה, עלה חלקם ל-33%, ועם דעיכת המגפה ב-2021 ירד חלקם לכ-26%. ב-2022 הוסיף השיעור וירד לכ-23% – לרמה של לפני משבר הקורונה. חלקם של יחידים בני 55 ויותר (המקבלים גמלה בשיעור מוגדל) ירד ב-2020 ועלה ב-2021 ל-21.3% וב-2022 שב ועלה ל-21.8%. גם חלקן של האמהות העצמאיות בנות פחות מ-55 שהיה ב-2018-2019 כ-25% ירד ב-2020 ל-23%. מ-2021 עלה שוב והגיע ל-25.1%, וב-2022 עלה שוב ל-26.9%.

לוח 6: המשפחות המקבלות הבטחת הכנסה לפי הרכב המשפחה ושיעור הגמלה (אחוזים), 2018-2022 (דצמבר)

דצמבר 2022	דצמבר 2021	דצמבר 2020	דצמבר 2019	דצמבר 2018	הרכב משפחה
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
22.6	26.1	33	23.1	22.6	יחידה – שיעור רגיל
0.4	0.6	0.7	1.0	1.2	יחידה – שיעור מוגדל (פחות מ-55, "זכאים קודמים")
21.8	21.3	18.3	22.6	22.5	יחידה – שיעור מוגדל (+55)
26.9	25.1	23	25.7	25.1	אם עצמאית** (פחות מ-55)
6.2	7.5	6.6	8.1	8.2	זוג – שיעור מוגדל (+55)
11.2	12.3	12.1	11.4	11.9	זוג + ילדים – שיעור רגיל
0.4	0.5	0.5	0.8	1.0	זוג + ילדים – שיעור מוגדל (פחות מ-55, "זכאים קודמים")
3.5	3.5	3.1	4.2	4.3	זוג + ילדים – שיעור מוגדל (+55)
6.2	3.1	2.7	3.1	3.2	אחר

* מי שהחלו לקבל הבטחת הכנסה בשיעור זה לפני יוני 2003.
** גם אב.

הבטחת הכנסה

רמת הגמלה והיקף התשלומים

ב-2022 עלו סכומי הגמלה ב-2.4%, בהתאם לעליית מדד המחירים לצרכן שעל פיו הגמלאות מעודכנות (בכל נובמבר לעומת נובמבר שעבר). במחירים ריאליים, המחושבים על פי המדד הממוצע השנתי, ירדה הגמלה ב-1.9%, ובמונחי השכר הממוצע נשחקה בכ-2% (לוח 7). שחיקה זו מוסברת בעלייה החריגה שהיתה בשנים 2020 ו-2021 בשכר הממוצע, כתוצאה מהשיעור הגדול של בעלי שכר נמוך שפוטרו או יצאו לחל"ת בשל משבר הקורונה.

לוח 7: הגמלה להבטחת הכנסה במחירים קבועים וכאחוז מהשכר הממוצע למשרת שכיר*, לפי הרכב המשפחה. (ש"ח ואחוזים). 2022-2017

השנה	יחיד/ה		אם עצמאית**		זוג עם 2 ילדים		יחיד/ה		אם עצמאית**		השנה
	שיעור רגיל		שיעור מוגדל		שיעור רגיל		שיעור מוגדל		שיעור מוגדל		
	מחירי 2022 (ש"ח)	אחוז הממוצע	מחירי 2022 (ש"ח)	אחוז הממוצע	מחירי 2022 (ש"ח)	אחוז הממוצע	מחירי 2022 (ש"ח)	אחוז הממוצע	מחירי 2022 (ש"ח)	אחוז הממוצע	
למבוגר במשפחה לא מלאו 55 שנה											
2017	1,852	17.6	2,084	19.7	3,612	34.2	3,102	29.4	3,612	34.2	2017
2018	1,843	17.0	2,073	19.2	3,593	33.2	3,087	28.5	3,593	33.2	2018
2019	1,850	16.8	2,080	18.8	3,605	32.7	3,098	28.1	3,605	32.7	2019
2020	1,866	15.8	2,099	17.7	3,638	30.8	3,125	26.4	3,638	30.8	2020
2021	1,838	15.0	2,068	16.8	3,585	29.2	3,079	25.0	3,585	29.2	2021
2022	1,803	15.3	2,028	17.2	3,516	29.9	3,020	25.7	3,516	29.9	2022
לפחות אחד מבני המשפחה מעל גיל 55											
2017	2,315	21.9	2,315	21.9	4,711	44.6	4,584	43.4	4,584	43.4	2017
2018	2,304	21.3	2,304	21.3	4,688	43.3	4,561	42.1	4,561	42.1	2018
2019	2,312	20.9	2,312	20.9	4,704	42.6	4,577	41.5	4,577	41.5	2019
2020	2,332	19.7	2,332	19.7	4,747	40.1	4,617	39.0	4,617	39.0	2020
2021	2,298	18.7	2,298	18.7	4,677	38.1	4,550	37.0	4,550	37.0	2021
2022	2,254	19.2	2,254	19.2	4,588	39.0	4,462	37.9	4,462	37.9	2022

* על-פי הלמ"ס.
** גם אב.

משפחות שבהן 3 ילדים או יותר זכאיות לתוספת בעבור הילד השלישי והרביעי, המשולמת עם קצבת הילדים. כך, למשל, אם עצמאית ל-3 ילדים שטרם מלאו לה 55, המקבלת גמלה בשיעור 39% מהסכום הבסיסי (שהם 29.9% מהשכר הממוצע במשק), קיבלה בפועל – עם קצבת הילדים והתוספת בגין הילד השלישי – 35.4% מהשכר הממוצע, 4,168 ש"ח.

תשלומי הגמלה להבטחת הכנסה הגיעו ב-2022 ל-1.756 מיליארד ש"ח – ירידה ריאלית של 18.5% לעומת 2021 (לוח 8). הירידה ב-2022 נבעה בעיקר מהירידה של מספר המשפחות המקבלות גמלה (-18.1%, לוח 1).

לוח 8: תשלומי הגמלה להבטחת הכנסה, 2016-2022
(כלל הוצאות מיונה, מיליוני ש"ח)

מחירי 2022	מחירים שוטפים	השנה
2,412	2,247	2016
2,239	2,091	2017
2,041	1,922	2018
1,935	1,837	2019
2,179	2,056	2020
2,155	2,064	2021
1,756	1,756	2022